

پرورش انعطاف‌پذیری ذهنی و رشد خلاقیت

آزاده سیدمیرزایی جهتی*

● خلاقیت به معنای توانایی ایجاد چیزهای تازه و نو است. خلاقیت امری ذاتی است که به صورت نهفته در وجود انسان قرار دارد اما برای رشد و پرورش به محیط و شرایط مساعد نیاز دارد؛ مانند دانه‌ای که باید در محیطی مناسب مانند خاک مناسب قرار گرفته و با ایجاد شرایط مساعد رشد کرده و قابلیت پنهان آن آشکار شود. انعطاف‌پذیری ذهنی یعنی توانایی کنارگذاشتن چارچوب‌های ذهنی بسته و خشک، توانایی دیدن اندیشه‌های جدید و بررسی افکار نو و پذیرش مناسب‌ترین و کارآمدترین آنها. در حقیقت یکی از موارد عمده در انعطاف‌پذیری، شکستن قالب‌ها و کلیشه‌های رایج و معمول است و فرد را قادر می‌کند برای حل یک مشکل یا مسئله جنبه‌های گوناگون را بررسی کرده و راه‌های گوناگونی را برای حل آن مدنظر قرار دهد. با اینکه در هر سن یا در هر زمانی می‌توانیم انعطاف‌پذیری ذهنی را پرورش دهیم، اما بهترین سنین برای این امر سنین کودکی است؛ زمانی که ذهن و قوای تفکر ذهنی کودک در حال شکل‌گیری است.

۱- کودکان را از کلیشه‌های رایج و قالب‌های ذهنی موجود رها کنید. هنگام نقاشی‌کشیدن هرگز به کودک الگو برای ترسیم ندیدید، بلکه اجازه دهید کودک محتویات ذهنی خود را نقاشی کند. ۲- از کودک خود بخواهید با اشکال هندسی، اشکال مختلفی را به صورت منقطع رسم کند؛ مثلا از او بخواهید برای کشیدن خانه از همه شکل‌های هندسی استفاده کند یا فقط با دایره خانه‌ای بکشد. ۳- از کودک بخواهید از همه رنگ‌ها در نقاشی خود استفاده کند و رنگ‌های مختلف را در طیفی وسیع به کارگیرد. به او هرگز نکویید درختان فقط سبز هستند، از او بخواهید هر گونه که می‌اندیشد، نقاشی خود را رنگ کند.

۴- از او بخواهید چیزی را تصور کند و آن را از زوایای مختلف ببیند. مثلا باغچه‌ای را در ذهن خود تصور کند و از بالا، پایین از پشت شیشه مه‌آلود یا حتی به صورت وارونه تصور کرده و برای شما بازگو کند یا تصویر آن را بکشد.

۵- هنگام خواندن کتاب از کودک خود بخواهید پس از شنیدن داستان، آن را به گونه‌ای دیگر برای شما شرح دهد. از او بخواهید تصاویر کتاب را به‌خوبی ببیند و برای داستان تصاویری دیگر نقاشی کند. ۶- برای او مسئله و مشکلی را طرح کنید و از او بخواهید راه‌حل‌های آن را بازگو کرده و نقاشی کند، یا به راه‌حلی که می‌دهد، مسئله را تغییر دهید و از او راه‌حل جدید بخواهید.

۷- کودک را به تغییر فضای اتاقش تشویق کنید. از او بخواهید اسباب‌بازی‌ها و وسایلش را هر ماه، هر هفته یا حتی هر روز تغییر دهد و برای هر یک از وسایل خود جاهای مختلف و جدیدی در نظر بگیرد. ۸- از کودک بخواهید اشیا و موضوعات نقاشی خود را به گونه‌ای دیگر نقاشی کند. مثلا از او بخواهید به جای کشیدن مار با خطوط منحنی، آن را با خطوط شکسته ترسیم کند.

۹- هر اندازه بیشتر بر پرورش انعطاف‌پذیری ذهن کودک خود تمرکز و برای او تمرین‌های مختلفی طراحی کنید، به همان اندازه ذهن شما نیز از این امر بی‌بهره نخواهد ماند و به مرور زمان ذهن شما نیز منعطف خواهد شد.

✽ پژوهشگر مؤسسه مطالعات کودکی مدرس

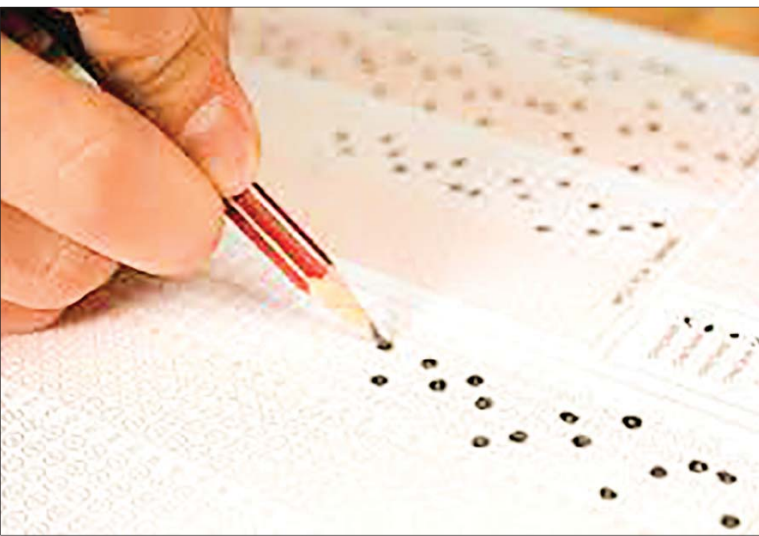
کنکور امسال هم باوجود وعده و وعیدهای حذف‌شدنش، برگزار شد و هفته گذشته نتایج آن اعلام شد. نگاهی به نام‌آوران کنکور امسال نشان از مرگ مدارس دولتی دارد. از ۲۰ نفر از رتبه‌های یک تا چهار کنکور در رشته‌های ریاضی فیزیک، علوم تجربی، علوم انسانی، زبان‌های خارجی و هنر، ۹ نفر تهرانی بوده و شش نفر دیگر از سایر کلان‌شهرها هستند؛ یعنی ۱۵ نفر برتر کنکور ۹۸ متعلق به پنج کلان‌شهر هستند که این خود نشان‌دهنده توزیع ناعادلانه امکانات بین استان‌ها و تجمع و انباشت دارایی‌های مادی و معنوی کشور در پایتخت است. درواقع ۱۵ نفر از ۲۰ نفر رتبه برتر کنکور ۹۸ متعلق به مدارس سمپاد هستند و سه نفر از مدارس غیرانتفاعی و مدارس نمونه دولتی و هیئت امنایی هستند؛ به عبارت روشن‌تر سهم مدارس دولتی که دربرگیرنده بیش از ۹۰ درصد دانش‌آموزان کشور هستند، صفر مطلق است.

سال‌هاست فرزندان، والدین، مدارس و سیاست‌گذاران آموزشی این مرز و بوم درگیر مهم‌ترین هدف زندگی دانش‌آموزان یعنی کنکور هستند. این هدف آن‌قدر مهم بوده که تمامی ارکان زندگی خانواده‌ها و دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار داده است. گویی دانش‌آموز برای کنکور خلق شده است. انتخاب مدارس، آزمون‌ها، فرایند تحصیلی، برنامه‌ریزی‌ها و خلاصه همه‌چیز برای یک هدف و آن کنکور بوده و هست. کنکور از پیش‌دستانی تا دیپلم‌گریبان دانش‌آموزان و خانواده‌ها را گرفته است. والدین و مراکز آموزشی ریز و درشت از همان پیش از دبستان و بعد مدارس ابتدایی و آزمون استعدادهای درخشان، مدارس نمونه دولتی، آزمون‌های مختلف مراکز خصوصی در طول سال، کلاس‌های فوق‌العاده خارج از مدرسه و تابستان

... همه یک هدف را دنبال می‌کنند و آن کنکور است. حتی وقتی دبیرستانی می‌خواهد عملکرد عالی خود را به رخ دیگران بکشد، تنها یک شاخص برجسته و مهم دارد و آن قبولی در کنکور است و آن را با آب و تاب و عکس دانش‌آموزان خود بر در دیوار تبلیغ می‌کند.

ماجرای حذف کنکور از کجا آمد؟

از دهه ۴۰ بود که تعداد دانشگاه‌ها و متقاضی‌ها زیاد شد و تصمیم گرفتند این موضوع را نظام‌مند کنند. نظام‌مندشدن به قصد عدالت آموزشی بود که کنکور شکل گرفت اما آن‌قدر ایرادهای آن زیاد بود که مشخص شد باید فکری برای آن کنند و بحث حذف کنکور را طرح کردند. برای حذف کنکور سال ۸۶ یک قانونی تصویب شد که دولت را موظف می‌کرد تا پایان سال اول

برنامه پنجم یعنی پنج سال بعد از سال ۸۶ کنکور را کاملا حذف کنند و ازهمان موقع وزارت علوم مخالفت کرد و سازمان سنجش مقاومت کرد و وزارت آموزش‌وپرورش هم کاری نکرد. البته همیشه زور وزارت علوم بر وزارت آموزش‌وپرورش می‌چربیده است. بعد از پنج سال هم گفتند ما که گفته بودیم که نمی‌شود. سال ۹۱ دوباره این بحث داغ شد و آموزش‌وپرورش حرفش این بود که می‌توانیم ولی باید یک بازه زیادی برای نمرات تعریف شود تا تفاوت در دانش‌آموزان ایجاد شود و آموزش‌وپرورش مدعی بود که برای همه اینها فکر کرده و سامانه طراحی کرده منتها باز سازمان سنجش می‌گفت شما نمی‌توانید این کار را انجام دهید.

پیشنهاد آموزش‌وپرورش این بود که نمرات سه ... همه یک هدف را دنبال می‌کنند و آن کنکور است. حتی وقتی دبیرستانی می‌خواهد عملکرد عالی خود را به رخ دیگران بکشد، تنها یک شاخص برجسته و مهم دارد و آن قبولی در کنکور است و آن را با آب و تاب و عکس دانش‌آموزان خود بر در دیوار تبلیغ می‌کند.

آموزش در بستر جامعه؛ تربیت در فرصت‌های تابستانی

ناکافی‌بودن اقدامات آموزشی و پرورشی مدارس در حوزه اخلاق‌های انسانی و رفتارهای شهروندی است.

جامعه‌پذیری یکی از اهداف آموزش‌وپرورش است و بخشی از این اهداف گاهی در بیرون از این سیستم اما هماهنگ با آن تحقق پیدا می‌کند و این یک شعار یا ایده‌ای خیالی نیست بلکه مصداق و دلیل بر اثبات آن در جهان واقع

سال را برای کنکور در نظر بگیرند و وزارت علوم و سازمان سنجش بحث دومرحله‌ای کردن کنکور را پیش کشیدند. درحالی‌که بهترین دانشگاه‌های دنیا دارند از همه جهان دانشجو می‌گیرند و ما به دانشجویهای رتبه ۲۰۰ و ۳۰۰ تا این اندازه فشار می‌آوریم.

در نهایت گفته شد آموزش‌وپرورش به عنوان نهادی که آموزش داده، نمی‌تواند ارزیابی را انجام دهد و در جواب هم آموزش‌وپرورش می‌گفت شما قرار بود ارزیابی کنید این همه مشکل ایجاد کردید و وقتی قانون تأکید کرده آموزش‌وپرورش این ارزیابی را انجام دهد، باید همین هم بشود. در سال ۹۲ قانون به این صورت تصویب شد که از سال ۹۳ به مدت پنج سال باید سهم کنکور کم شود و سهم سوابق تحصیلی اضافه شود و سال پایه هم همان ۹۳ بود با ۲۵ درصد و ظرف پنج سال این سهم باید به ۸۵ درصد می‌رسید. در واقع هر سال حدود ۱۲ درصد باید از سهم کنکور کم شود و سهم سوابق تحصیلی زیاد شود و در سال ۹۷ بشود ۹۸ درصد و امسال باید بیش از ۵۰ درصد سهم کنکور کم می‌شد و سهم سوابق تحصیلی اضافه می‌شد ولی اکنون این‌طور نیست. سال ۹۴ وزیر آموزش‌وپرورش می‌گفتند ما پیشنهاد دادیم سهم سوابق تحصیلی ۲۵ درصد شود که تصویب نشد. شورایی با عنوان سنجش و پذیرش تشکیل شد که به نتیجه هم نرسید.

در شرایطی که یکی از بحث‌های استراتژیک موضوع عدالت آموزشی در سند تحول است اما نتایج کنکور امسال مؤید سیستم تبعیضی آموزشی ماست و با وجود مدارس متعدد و متنوعی به نام‌های مختلف سمپاد، نمونه دولتی، هیئت امنایی، شاهد، غیرانتفاعی و... انتظار توجه به مدارس عادی بیهوده است.

مناسب سن کودکان امروزی هستند اما پادمان باشد که برخی درس‌های اخلاقی که در کتاب‌های درسی مدرسه خوانده می‌شود حالت تئوری و کلی دارند ولی آنچه در لحظه مسافرت‌ها و مناسب‌ها با معاشرت‌های تابستانی آموخته می‌شود بیشتر به‌طور زنده و کاربردی و حتی جزئی آموخته می‌شود که در این صورت، آثار تربیتی و آموزشی آنها به مراتب تأثیرگذارتر و موفق‌تر خواهند بود.

برای مثال فرزند در یک میهمانی به آداب خاصی از غذاخوردن بی‌توجه است در این لحظه اگر مناسب است از پدر و مادر به‌طور مناسب تذکر دلسوزانه می‌گیرد یا بعد از اتمام میهمانی تذکر و آموزش داده می‌شود. تصور کنید در یک تفرجگاه خانواده‌ها با گذاشتن زباله‌هایشان در سطل‌ها... یا اینکه خود والدین از زل‌زدن بر حریم خصوصی سایر خانواده‌ها پرهیز می‌کنند و هم‌زمان به فرزندان خود نیز توصیه می‌کنند که با نگاه به حریم دیگران به‌ویژه در مناطق گردشگری، آرامش و تفریح آنها را بر هم نزنند. یا هنگام تماشای یک فیلم سینمایی یا تئاتر سکوت کامل را رعایت کنند. این چنین است که خانواده‌ها شبیه تمام نمونه‌های بالا می‌توانند در فرایند پیچیده جامعه‌پذیری همراه با مدارس مشارکت کنند و آموزش‌های کاربردی را برای فرزندان خود به‌طور زنده در لحظه‌های تعطیل تابستانی به‌طور عملی نهادینه کنند.

سودوکو سخت ۲۴۵۴

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو:

- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.
- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

سودوکو ساده ۲۴۵۴

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

حل سودوکو سخت ۲۴۵۴

۳	۸	۹	۴	۶	۵	۱	۷	۲
۲	۱	۵	۸	۷	۹	۴	۳	۶
۷	۶	۴	۳	۱	۹	۸	۵	۲
۵	۴	۱	۳	۹	۲	۷	۶	۸
۶	۳	۷	۱	۵	۸	۲	۴	۹
۹	۲	۸	۷	۶	۳	۵	۱	۴
۴	۷	۲	۹	۸	۳	۵	۱	۶
۱	۹	۵	۳	۲	۴	۸	۳	۷
۸	۵	۳	۶	۱	۷	۲	۹	۴

حل سودوکو ۲۴۵۴

۱	۶	۳	۲	۴	۷	۵	۹	۸
۷	۲	۴	۸	۵	۹	۳	۶	۱
۸	۹	۵	۶	۳	۱	۷	۴	۲
۴	۱	۹	۶	۳	۸	۵	۷	۲
۵	۷	۸	۱	۶	۴	۹	۲	۳
۹	۳	۱	۷	۸	۵	۶	۴	۲
۲	۴	۷	۵	۸	۱	۳	۶	۹
۳	۸	۱	۴	۹	۶	۲	۷	۵
۶	۵	۷	۳	۱	۲	۴	۸	۹

جدول ۲۴۵۷

۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
۱	۵	۹	۱۳	۱۷	۲۱	۲۵	۲۹	۳۳	۳۷	۴۱	۴۵	۴۹	۵۳	۵۷
۲	۱۰	۱۸	۲۶	۳۴	۴۲	۵۰	۵۸	۶۶	۷۴	۸۲	۹۰	۹۸	۱۰۶	۱۱۴
۳	۱۱	۱۹	۲۷	۳۵	۴۳	۵۱	۵۹	۶۷	۷۵	۸۳	۹۱	۹۹	۱۰۷	۱۱۵
۴	۱۲	۲۰	۲۸	۳۶	۴۴	۵۲	۶۰	۶۸	۷۶	۸۴	۹۲	۱۰۰	۱۰۸	۱۱۶
۵	۱۳	۲۱	۲۹	۳۷	۴۵	۵۳	۶۱	۶۹	۷۷	۸۵	۹۳	۱۰۱	۱۰۹	۱۱۷
۶	۱۴	۲۲	۳۰	۳۸	۴۶	۵۴	۶۲	۷۰	۷۸	۸۶	۹۴	۱۰۲	۱۱۰	۱۱۸
۷	۱۵	۲۳	۳۱	۳۹	۴۷	۵۵	۶۳	۷۱	۷۹	۸۷	۹۵	۱۰۳	۱۱۱	۱۱۹
۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰	۸۸	۹۶	۱۰۴	۱۱۲	۱۲۰
۹	۱۷	۲۵	۳۳	۴۱	۴۹	۵۷	۶۵	۷۳	۸۱	۸۹	۹۷	۱۰۵	۱۱۳	۱۲۱
۱۰	۱۸	۲۶	۳۴	۴۲	۵۰	۵۸	۶۶	۷۴	۸۲	۹۰	۹۸	۱۰۶	۱۱۴	۱۲۲
۱۱	۱۹	۲۷	۳۵	۴۳	۵۱	۵۹	۶۷	۷۵	۸۳	۹۱	۹۹	۱۰۷	۱۱۵	۱۲۳
۱۲	۲۰	۲۸	۳۶	۴۴	۵۲	۶۰	۶۸	۷۶	۸۴	۹۲	۱۰۰	۱۰۸	۱۱۶	۱۲۴
۱۳	۲۱	۲۹	۳۷	۴۵	۵۳	۶۱	۶۹	۷۷	۸۵	۹۳	۱۰۱	۱۰۹	۱۱۷	۱۲۵
۱۴	۲۲	۳۰	۳۸	۴۶	۵۴	۶۲	۷۰	۷۸	۸۶	۹۴	۱۰۲	۱۱۰	۱۱۸	۱۲۶
۱۵	۲۳	۳۱	۳۹	۴۷	۵۵	۶۳	۷۱	۷۹	۸۷	۹۵	۱۰۳	۱۱۱	۱۱۹	۱۲۷

			۸	۹	
					۷
				۹	۶
			۵		
	۷	۸			
	۹	۶		۲	
		۸		۴	
		۷	۴		
	۱			۶	
					۶
			۷	۵	

			۲	۵	
					۴
			۱	۸	
			۹		
			۵	۴	۳
				۷	
			۸	۵	۶
			۳		
			۸	۲	

جدول ۳۴۵۸ ■ طراح: بیژن گورانی

افقی:

- روز دهم ذی‌الحجه- قلعه‌ای در دل کویر شهرستان آران و بیدگل که در مسیر راه ابریشم قرار داشته است ۲- مشاهده‌کردن- عنوان احترام‌آمیز نظامی- پناهگاه ۳- نوعی شیرینی- باکی از کناه- بسیار گرم ۴- صدای گوسفند- فیلمی از سینمای دفاع مقدس ساخته زنده‌یاد ساموئل خاچیکیان- پشت سر هم ۵- حدس- چندوجهی منتظم ۶- برخورد- فتواخواستن- صدمه ۷- روز عرب- اشاره به نزدیک و برای او تمرین‌دادن ۸- عنصر شیمی آلی- مرطوب- ریز نمرات ۹- سازگاری- ریز نیست- صندلی تشریفاتی ۱۰- B- ثابت‌قدم- نوشین ۱۱- شهری در هند- کشور هزار رودخانه ۱۲- خالی‌کردن- دانش خدانشناسی و شناخت ادیان- صنم ۱۳- وقت، زمان- وزیدن باد- زبان ۱۴- اسباب نواختن ویولن- مرض قند- ابزار و وسایل ۱۵- بی‌ارزش- یک صدم متر.

عمودی:

- نیم‌صدای درازگوش- مغازه لباس فروشی- دریاچه خشک‌شده استان فارس ۲- از پیامبران الهی- رنگ نشانگر عشق- سنگ سخت ۳- خروس عربی- درشت‌هیکل- لجه‌از ۴- کشتن با نیت قبلی- شهر جنوبی ایتالیا- نشانه جمع فارسی ۵- برپاداشتن- میوه عرب ۶- باغ گل و میوه- شعر مدح و ستایش بزرگان- هنرپیشه صحنه‌های خطرناک ۷- مخفف اگر- چهار پایان- گوشه‌ای در دستگاه‌ها ۸- سخن کوتاه و پرمعنا- مرکز کردستان- تن‌پوش ۹- در جایی مانند- کاری-